

Fransızcadan Türkçeye Aktarılan Spor Terimlerinin Ses ve Biçim Bakımından İncelenmesi

DR. ÖĞR. ÜYESİ UĞUR ÖZGÜR* - DR. ÖĞR. ÜYESİ YUSUF TOPALOĞLU*

Öz

Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimlerinin ses ve biçim yönünden incelendiği bu araştırmada, söz konusu terimlerin geçiş sürecinde ve sonrasında, bunlara Türkçe bir karşılık bulunması veya bunların Türkçeleştirilmesi sorunsalı ele alınmaktadır. Türkçeye farklı dillerden aktarılan terim ve sözcüklere karşılık bulma veya bunları Türkçeleştirme yönünde ortaya konan yöntemlere, Fransızcadan Türkçeye spor terimlerinin geçiş sürecinde ve sonrasında başvurulmadığı ve bu terimlerin okunup yazıldıkları gibi Türkçeye geçtikleri ileri sürülmektedir. İki sözlükten derlenen spor terimleri üzerinde yapılan biçimsel ve sessel incelemeye göre, toplamda 12 grup oluşturulmuştur. Bu terimleri oluşturan ses birimlerin ve seslemlerin biçimleri ve okunuşları incelendiğinde, hiçbirinin Türkçeye biçimsel yönden aktarılmadığı, çoğunun sadece okunuşlarının geçtiği gözlemlenmiştir. Ayrıca bu terimlerin çoğunun Fransızca okunuşları olduğu gibi değil, Türkçe sesletimine uydurularak aktarıldığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak, farklı dillerden Türkçeye aktarılan terimler veya sözcükler için önerilen türetme, birleştirme, eşanlamlısını kullanma, canlandırma, diğer Türk lehçelerinden veya Anadolu ağızlarının söz varlığından, genel dilden, halk ağızlarından yararlanma, çevirisini yapma gibi farklı yöntemlerle Türkçe karşılıklar aranmasına karşın, dilin konuşucuları tarafından bu terimlerin yeterince kabul görmediği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Fransızca sesletimi, Türkçe, spor terimleri, aktarma, alıntılama, ses ve biçim incelemesi

RESEARCH OF THE SPORTS TERMS TRANSFERRING FROM FRENCH TO TURKISH IN TERMS OF PHONETIC AND FORMAL

Abstract

Sports terms passed from French to Turkish are examined from the phonetic and formal point of view in this research, the transfer process and the provision finding of a Turkish response to these terms, or the problem of their Turkification is also addressed. Methods have been put forward to find a response to terms and words passing through different languages to Turkish or to translate them into Turkish. However, it is suggested that these methods were not applied to these sports terms during and after the transfer process, and that these terms were read and written as they were passed into Turkish. According to the phonetic and formal analysis conducted on sports terms compiled from two dictionaries, a total of 12 groups and a total of 158 data from these groups were collected. When the forms and readings of the phonemes and syllables that make up these terms are examined, it has been observed that none of them are formally transferred to Turkish, most of them

* Tekirdağ Namık Kemal Ün. Fen Edebiyat Fak. TDE Böl. uozgur@nku.edu.tr, orcid: 0000-0001-9385-2912

* İstanbul Ün. Hasan Ali Yücel Eğitim Fak. Fransız Eğitimi ABD, yusuf.topaloglu@iuc.edu.tr, orcid: 0000-0003-2832-6902

Gönderilme Tarihi: 27 Nisan 2023

Kabul Tarihi: 21 Temmuz 2023

are only recited. In addition, it has been understood that pronunciation of most of these French terms are transferred not as they are, but according to the Turkish pronunciation. As a result, even though Turkish equivalents were searched for by different methods such as derivation, merging, using synonyms, animation, using the presence of terms and words from other Turkish dialects or Anatolian dialects, general language, folk dialects, translation are not applied for terms or words transferring through different languages to Turkish, it was found that these terms were not accepted enough by the speakers of the language.

Keywords: French pronunciation, Turkish, sports terms, transfer, quotation, phonetic and formal analysis

GİRİŞ

İlk çağlardan günümüze kadar insanların birbirlerine bir şeyler aktarma gereksinimi duyulmasıyla dünya üzerindeki diller ortaya çıkar. İnsanların iletişime geçmek için ortaya koydukları her türlü etkileşim görevini gören dil, sadece aynı toplumda veya ulusta paylaşımda bulunan insanların anlaşabilmelerini değil, aynı zamanda insanların bilgi birikimlerini, ekinlerini, gelenek ve göreneklerini yeni kuşaklara aktarabilmelerine katkı sağlar. İnsanlar arasında iletişim ve etkileşim aracılığı yapmak, insanı insana kavuşturmak gibi önemli özellikleri içeren dil ile ilgili birçok tanımla karşılaşılır. Bunlardan Uygur (1984, s. 13-14): “Dil, kaynağını insanın günlük yaşamda karşılaştığı kendince önemli bir soruya aydınlık sağlamak arayışından başka bir yerde aramak boşunadır. Dil, insan olarak yazgım benim; dil var olma koşulum benim, öğrenmesiz, alışmasız, yinelemesiz edinmem dili.” ifadesini kullanarak dilin önemini altını çizer. Göktürk (2002, s. 175) ise: “İnsanın, içinde var olduğu dünyayı bulgulama, anlama betimleme aracıdır.” şeklinde dilin tanımını yapar. Akarsu (1998, s. 80) dili: “Yaşamın bütün alanlarında, günlük yaşamın en yalın olaylarında, bilimde, gelenek ve törelerde, inançlarda ortaya çıkar; dil her türlü maddesel yaşamın, tekniğin, ekonominin de koşuludur; dinde, hukukta, felsefe ve sanatta yeri vardır.” şeklinde tanımlayıp önemine dikkati çeker. Türk Dil Kurumu (TDK) (2011, s. 662) tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*'te, *dil* sözcüğünün anlamı ve kullanıldığı yerler şu şekilde verilir:

- İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zaban: “Dilinden Anadolu’lu olduğu ancak belli oluyordu.” S. Faik Abasıyanık.
- Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi: “Halk dilinin günebakan ismini verdiği bu çiçek, güneşe âşıktr.” –H. S. Tanrıöver.
- Belli mesleklere özgü dil: Hukuk dili.
- Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı: Müzik dili. Yazı dili. “Hiçbir zaman onların arasına katılabilecek bir dil bulamadım.”-R. Mağden.

Geçmişten günümüze dilin tanımı ve anlamı üzerine yapılan araştırmalardaki ortak kanı, dilin insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli iletişim aracı olduğu görüşüdür. “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler

sistemidir (Ergin, 1995, s. 7)”. “Dil, her kavmin kendi toplum yapısına göre şekillenmiş özel birer anlaşma sistemidir.” (Korkmaz, 2003, s. LXI). Banguoğlu’na göre ise: “Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir.” (Banguoğlu, 2015, s. 9).

Bu bağlamda insanların birbirleriyle anlaşabilmelerini sağlayan dünya üzerindeki diller, çoğunlukla köken ve yapı bakımından iki biçimde sınıflandırılır. Bunlardan Türkçe, köken olarak dünya dilleri içinde Altay dilleri arasında yer alır. Sondan eklemeli bir dil olan Türkçe, yapısına göre, doğrusu tipbilimsel sınıflandırma bağlamında, eklemeli diller grubunda bulunur. Yeni sözcükler ve terimler türetmek eklemeli dillerde oldukça kolay olup, bu dillerin önemli özelliklerinden biri olarak kabul edilir. Ancak Türkçede eklerin sayısının belli olduğu da unutulmamalıdır. Türkçe bu yönüyle yeni sözcükler türetme konusunda uygun bir dildir ve nitelikli zengin bir ek sistemine iyedir (Ercilasun, 1999, s. 355-362). Buna karşın Türkçe, diğer dillerde olduğu gibi başka dillerden terim ve sözcükler alıp, başka dillere terim ve sözcükler verir. Diller arası terim ve sözcük geçişi, neredeyse bütün dünya dillerinde vardır. Özellikle genel ağ sayesinde sınırların ortadan kalktığı bir dönemde toplumlararası etkileşim daha da artmış durumdadır. Komşu veya komşu olmayan devletlerle çeşitli temaslar sonucunda dilimize yabancı terim ve sözcükler girer. Diller arasındaki terim ve sözcük alışverişi, savaşlar, göçler, coğrafi nedenler, din değişikliği ve alfabe değişikliği, siyasi ve ekonomik olgular, ticari ilişkiler, bilim ve teknolojiye hızlı ilerleme ve gelişmeler, ulaşım ağının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar arası etkileşim ve iletişimin kolaylaşması gibi pek çok durumdan kaynaklı diller birbiriyle terim ve sözcük alışverişinde bulunur. Türkçenin diğer dillerle olan ilişkisi ve Türkçede yer alan alıntı terim ve sözcükler üzerine birçok önemli araştırma ve çalışma vardır. Köktürk yazı dilinden başlanarak her dönem için dildeki yabancı sözcüklerin varlığı tespit edilmeye çalışılır (bkz. Ölmez, 1995 / 1997; Aksan, 1997; Öner, 1996; Tekin, 2001; Tekin, 1983). Diller arasındaki sözcük alışverişi ile ilgili bazı araştırmacıların görüşlerine yer verilir. Sosyal hayata dayalı olarak sözcük;

“Öğrenme ve öğretmeler sürecinin bir sonucu olan diller arası alışverişler, dillerin konuşucularının türlü düzlemlerdeki karşılıklı ilişkilerinden ortaya çıkar. Dillerin dünya üzerinde kapladığı coğrafya ile bu coğrafyada yaşayanların ilişkiler süreci olan tarih, bu konunun ana eksenleridir; zira her kişi veya topluluk, kendisinininkinden farklı coğrafyalarda yaşayan ve farklı bilgilenme yollarından geçmiş başka kişi ya da topluluklardan yeni şeyler öğrenir ve öğrendiklerinin adını da kendi diline taşır. Bu etkileşimde, etkileşimin boyutları, farklılıklarla doğru orantılıdır (Karaağaç, 2015, s. 36)”.

Bu doğrultuda Korkmaz (1995, s. 843-858), Türkçedeki batı kaynaklı sözcükleri dört farklı aşamada değerlendirir:

- Türklerin Anadolu’da yerleşmesinden başlayarak XVIII. yüzyıla kadar olan dönemde alınan Batı kaynaklı sözcükler,
- XVIII. yüzyılda Batı ile ilk temaslarımızın ortaya koyduğu durum,
- 1839 Tanzimat hareketi ile başlayan Batı’ya yönelişin getirdiği yabancı sözcükler,
- Cumhuriyet devrinde alınan Batı kaynaklı sözcükler biçiminde gruplandırır.

Bu bilgiler çerçevesinde bu araştırmamızda, Batı kaynaklı olup, sadece Fransızcadan aktarılan spor terimlerini ses ve biçim bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır. Fransızcadan Türkçeye aktarılan terimler veya sözcükler üzerine yapılan birçok önemli araştırma vardır. Bu araştırmalarda

bu terim ve sözcüklerin gerek görsel veya yazılı basında gerekse eğitim ortamlarında daha çok kullanımları üzerine durulur (bkz. Özsoy, 2020; Çiçek, 2004; Kaymaz, 1995; Turgut, 2009). Bu değerli araştırmalardan biri, Sığırcı'nın (2006) yapmış olduğu *Fransızcadan Türkçeye Geçmiş Sözcüklerin Ses Anlam Yönünden Değişimleri Açısından İncelenmesi* araştırması, Fransızcadan aktarılan sözcükleri genel olarak ele almış ve sadece ses ve anlam yönünden incelemiştir. Bununla birlikte Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimleri üzerine ses ve biçim yönünden ayrıntılı ve özgün bir araştırma veya çalışma henüz yapılmış değildir. Bu nedenle Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimlerinin ses ve biçim bakımından ayrıntılı olarak incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırmamızda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimleri ses ve biçim yönünden bir değişikliğe uğramış mıdır yoksa söylendikleri gibi mi aktarılmışlardır?
- Bu spor terimleri Türkçeleştirilip mi kullanılmaya başlanmış?
- Fransızcadaki bu terimler Türkçeye aktarılırken, bunlara Türkçe karşılık önerilmiş midir?
- Bunlara Türkçe karşılık bulunmuşsa veya bunlar Türkçeleştirilmişse, bu süreçlerde kullanılan yöntemler nelerdir?

Bu bağlamda Türkçe ve Fransızca ilişkileri ile diller arasındaki terim ve sözcük alışverişi sürecinin çerçevesi çizilerek araştırmanın sorunsalı üzerine bir varsayım öne sürülecektir. İnceleme kısmında benimsenen yöntem tanıtıldıktan sonra, elde edilen bulgular değerlendirmeye alınıp, ileri sürülen varsayım sınırları içinde tartışılacaktır.

1.1. Türkçe ve Fransızca İlişkileri

Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkiler, Kanuni Sultan Süleyman dönemine dayanır. Kanuni Sultan Süleyman, 1526'da Fransa kralı 1. François'in yardım talebine olumlu cevap verir. Daha sonraları Fransa'ya ayrıcalıklar (Fr. capitulation) verilir, ticari ve ekonomik ilişkiler başlar. Ekonomi ve politikaya bağlı olarak gelişen bu ilişkiler, özellikle Tanzimat döneminde ekinel anlamda da artış gösterir. Tanzimatla birlikte yüzünü batıya çeviren Türk aydını, Batı ekinini daha yakından tanımak için Fransız yazarların eserlerini çevirir. Bu ekinel çalışmalar esnasında pek çok Fransızca terim ve sözcük dilimize girer. Tanzimat döneminde yazılan tiyatro, hikâye ve romanlarda pek çok Fransızca terim ve sözcük kullanılır (Özgür, 2018, s. 33). Türkçe ve Fransızca arasındaki ilişkiyi Karaağaç (2015, s. 123) aşağıdaki gibi belirtir:

Türklerin Fransız dil ve kültüründen bir şeyler öğrenmeleri, Fransız kültürünün Avrupa'nın belirleyici kültürü konumunda olduğu 18. ve 19. yüzyıllarda başlamıştır. Bu yüzyıllar, Fransız dil ve kültürünün başta İngiliz olmak üzere, pek çok halkı etkilediği bir dönemi ifade eder. Fransızcadan Türkçeye alınan sözlerin çokluğu, zaman zaman, sözlüksel etkilenmeyi dilbilgisel etkiye çevirmiştir. Türkçenin batı dillerinden aldığı sözlerin tamamına yakını, Türkçeye Fransızca üzerinden alınmıştır. Bugün bile, İngilizce veya bir başka Avrupa dilinden alınan sözler, Fransızca biçimlerine dönüştürülmektedir: innovation > inovasyon vb..

Sarı (2014, s. 45), Türkçe-Fransızca arasındaki terim ve sözcük alış-verişinin gerçekleşme biçimini aşağıdaki gibi aktarır:

Tanzimat'la birlikte tercüme odalarının kurulması, hatta dış işleri memurlarına Fransızca öğretimi için kurslar düzenlenmesi, ilk tip mektebinde derslerin Fransızca okutulması, dış

politikada Avrupa'ya temsilciler gönderilmesi, Fransız kaynaklı yayın organı gazete ve sanat kolu tiyatrunun sosyal hayatımıza girişi, Fransızca kelimelerin hangi alanlara ait olacağına dair ip uçları vermektedir. Giyimden ev eşyasına, yeni aletlerden yeni düşüncelere kadar birçok alanda kelimelerin girişi bu dönemde hızlanmıştır.

Karaağaç tarafından hazırlanan *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde (2015, s. 129) Fransızcadan alınan terim ve sözcük sayısı 5858, *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'nde (2021) Fransızcaya verilen sözcük sayısı 73 olup TDK'nin 2005'te yayımladığı *Türkçe Sözlük*'te Fransızca terim ve sözcük sayısı 4974 olarak belirtilir. Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Fransızcadan Türkçeye önemli sayıda terim ve sözcük aktarımı olmuştur.

1.2. TDK'nin alıntı terim ve sözcüklerle ilgili yaptığı çalışmalar ve bu alandaki araştırmacıların görüşleri

12 Temmuz 1932'de kurulan *Türk Dili Tetkik Cemiyeti*, 1936'da *Türk Dil Kurumu* adını alır. Bu kurum, Doğu dillerinden (Arapça ve Farsça) gelen terim ve sözcüklere karşılık bulmak için yoğun bir çalışmanın içine girer. Ayrıca Türkçenin eski eserlerinden taramalar ve Anadolu ağızlarından derlemeler yaparak, Türkçenin zenginliği ve sözvarlığını ortaya koymaya çalışır.

TDK, başlangıçta doğu kökenli terim ve sözcüklere karşılık ararken, 1970'li yıllardan sonra Türkçede yer alan Batı kökenli terim ve sözcüklere Türkçe karşılıklar aramaya başlar. Tanzimat Dönemi ile başlangıçta Fransızcadan, İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra da İngilizceden Türkçeye çok fazla terim ve sözcük girer. TDK tarafından *Batı Kaynaklı Sözcüklere Karşılık Bulma Yarkurulu* kurulur. Ayrıca TDK tarafından *102 Terim Sözlüğü* oluşturulur. Bu terim sözlükleri içerisinde spor terimleri sözlükleri de yer alır. TDK tarafından 1968-1976 yılları arasında *Uçantop, Alantopu ve Masatopu Terimleri Sözlüğü* (1968), *Yumrukoyunu Terimleri Sözlüğü* (1968), *Kılıçoyunu Terimleri Sözlüğü* (1968), *Cimnastik Terimleri Sözlüğü* (1969), *Sepettopu Terimleri Sözlüğü* (1969), *Çifteteker Terimleri Sözlüğü* (1969), *Ayaktopu Terimleri Sözlüğü* (1974), *Güreş Terimleri Sözlüğü* (1974) ve *Atletizm Terimleri Sözlüğü* (1976) oluşturulur.

Böylece *Dil Devrimi* ile bilim, sanat, eğitim, spor gibi alanlarda kullanılan terimlerde özleştirilmeye gidilir ve Doğu ve Batı dillerinden Türkçeye aktarılan terimler için Türkçe karşılıklar önerilir. Özdemir'in (1973) *Terim Hazırlama Kılavuzu* adlı çalışmasında Türkçe karşılıklar önerilir ve bu karşılıkların bulunması sürecinde kullanılan yöntemler belirtilir. Bu kılavuza göre, Türkçede terimler; türetme yoluyla, birleştirme yöntemiyle, birden fazla sözcükle, anlam aktarımı yoluyla oluşturulanlar biçiminde sınıflandırılır.

Alıntı terimlerin Türkçeleştirilmesi sırasında Aksan (2015, s. 171) türetme, birleştirme, canlandırma, genel dilden yararlanma, halk ağızlarından alma ve çevirme olmak üzere altı farklı yöntem kullanıldığını belirtir. Sarı'nın (2014) *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi* adlı çalışmasında, Batı kökenli terim ve sözcüklere Türkçe karşılık bulma yöntemleri dokuz başlık altında değerlendirilir:

- Türkçe terim veya sözcük türetmek
- Türkçe bir terim veya sözcüğün anlamını genişletmek
- Yabancı terim veya sözcüğü tercüme etmek
- Yabancı terim veya sözcüğün Türkçe eşanlamlısını kullanmak
- Birleştirme
- Diğer Türk lehçelerinin söz varlığına başvurma

- Anadolu ağzlarının söz varlığına başvurmak
- Bugün yaşamayan Türkçe terim ve sözcükleri canlandırmak
- Kısaltmalar

Bugün bu önerilen terim ve sözcüklerin bazıları Türkçeye tam olarak yerleşirken, bazıları kısmi olarak yerleşir ve bazıları hiç kullanılmaz. Spor alanındaki terimler ile ilgili örnek verecek olursak, *körner vuruşu* için önerilen *köşe vuruşu*, maç için önerilen *karşılaşma* terimleri Türkçede kabul edilerek işlek olarak kullanılırlar. Buna karşın *ofsayt* terimi için önerilen *yanığa düşme* ve *açığa düşme* karşılıkları bugün hiç kullanılmaz. TDK tarafından önerilen her terimin, Türkçeye kesin olarak yerleşecek gözüyle bakılmamalıdır. Bu terimler, sadece öneri niteliği taşırlar. Bunları kalıcı kılacak olan dilin konuşucularıdır. Son yıllarda *computer* terimine karşılık olarak Türkçede kazandırılan *bilgisayar* sözcüğü, işlek olarak kullanılır ve bu terim eski karşılığını neredeyse unutturmuştur. Sözüün özeti halkın benimsediği Türkçe karşılıklar, dilin türettiği yeni terim ve sözcükler olarak sözlüğe girer ve Türkçeyi adeta zenginleştirir (Özgür, 2018, s. 119).

Bu bağlamda yukarıda sözü edilen yöntemler kullanılarak, bu terimlere bir karşılık bulunmuş mu veya bunlar Türkçeleştirilmiş mi yoksa bunlar Fransızcada okunuşları veya yazılışları olduğu gibi Türkçeye mi aktarılmış sorunsalını çözebilmek amacıyla öncelikle Fransızca ses ve biçim bilgisini incelemek gerekir.

1.3. Fransızca sesbilgisi

Fransızca sesbilgisinde *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z* ses birimleri, 6 ünlü ve 20 ünsüz olmak üzere toplamda 26 birimdir. Bunların dışında, *c* ve *s* ses birimlerinin altındaki çengel (Fr. cedille) anlamına gelen {-ç-} ve {-ş-} ses birimleri yer alır. Bununla birlikte Fransızca *kız kardeş* (Fr. *sœur*), *kalp* (Fr. *cœur*) veya *eser* (Fr. *œuvre*) gibi sözcüklerde {-œ-} ses birimi genellikle Latince'den gelen sadece birkaç sözcükte bulunur. Ayrıca {-ù-} ses birimi yalnızca Fransızcada *nerede* (Fr. *où*) anlamındaki sözcükte görülür. Öte yandan Fransızca sesbilgisi, 18 ünsüz ses ve 3 yarı ünlü ses (Fr. semi-voyelle) ile ağızsız (Fr. oral) söylenen 13 ünlü ses ve 4 genizsil (Fr. nasal) sestem oluşur. Fransızcanın bir sözcüğü vurgulama/söyleyiş (Fr. accent) ile ilgili birkaç kuralı vardır ve bu kuralı uygulayabilmek için bazı Fransızca ses birimlerin üzerine ayırt edici (Fr. diacritique) işaretler diğer bir deyişle vurgulama/söyleyiş işaretleri konur ve böylece bu ses birimlerin okunuşları belirlenip netleşir. Bu vurgulama/söyleyiş işaretleri Fransızcada yalnızca {-e-} ses biriminin üzerindeki sağa doğru vurgu {-é-}; {-e-}, {-a-} ve {-u-} ses birimlerinin üzerindeki sola doğru vurgu {-à-}, {-è-}, {-ò-}; {-y-} sesli ses biriminin dışında kalan bütün ünlü ses birimlerin üzerinde yer alabilen inceltme-uzatma vurgusu (Fr. accent circonflexe) {-a-}, {-ê-}, {-î-}, {-ô-}, {-û-} olmak üzere üç türde bulunur. Ayrıca Yunancadan Latinceye aktarılan ve genellikle {-e-}, {-i-}, {-u-} ile {-y-} ünlü ses birimlerin üzerinde bulunan dilbilimde umlaut adı verilen, Noel (Fr. Noël), mısır (Fr. maïs) gibi birkaç sözcükte yan yana iki nokta işareti (Fr. tréma) görülebilir (Grevisse & Goosse, 2011, s. 33-37; Choi-Jonin & Delhay, 1998, s. 13-19; Gardes-Tamine, 2010, s. 15-16). Bu bilgiler çerçevesinde Fransızca ses birimler, yazılışları, okunuşları ve vurgulama işaretleri ile bunların sözcük içindeki kullanımları Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Fransızca ses birimler, yazılışları, okunuşları ve vurgu işaretleri

Ses birim	Yazılışı	Okunuşu	Vurgulama işareti	Örnek	Sses birimin Türü
A	/a/	a	à, â	Chat (Kedi), là-bas (Orada), mâle (Erkek)	Sesli
B	/be/	be	-	Boire (İçmek)	Sessiz
C	/se/	se	ç	Cible (Hedef)	Sessiz
D	/de/	de	-	Dieu (Tanrı)	Sessiz
E	/e/	ö	è, é, ê, ë	Élève (Öğrenci) ; Noël (Noel) Élevé (Yüksek); Être (Olmak)	Sesli
F	/ef/	ef	-	Fils (Erkek oğul)	Sessiz
G	/je/	je	-	Gai (Neşeli)	Sessiz
H	/a/	aş	-	Haut (Yüksek)	Sessiz
I	/i/	i	î, ï	Île (Ada) Maïs (Mısır)	Sesli
J	/ʒi/	ji	-	Je (Ben)	Sessiz
K	/ka/	ka	-	Kévin (Özel ad)	Sessiz
L	/el/	el	-	Louer (Kiralamak)	Sessiz
M	/em/	em	-	Mars (Mart)	Sessiz
N	/en/	en	-	Noire (Siyah)	Sessiz
O	/o/	o	ô, œ	Hôtel /Konak) Cœur (Kalp)	Sessiz
P	/pe/	pe	-	Petit (Küçük)	Sessiz
Q	/ky/	kü	-	Quatre (Dört)	Sessiz
R	/er/	er	-	Rue (Sokak)	Sessiz
S	/es/	es	-	Suer (Terlemek)	Sessiz
T	/te/	te	-	Têtu (İnatçı)	Sessiz
U	/y/	ü	ù, û	Mur (Duvar); Oû (Nerede) Mûr (Olgun)	Sesli
V	/ve/	ve	-	Veuf (Dul)	Sessiz
W	/dublə ve/	dublö ve	-	Weekend	Sessiz
X	/iks/	iks	-	Xenité (Yabancı)	Sessiz
Y	/igʁek/	igrek	ÿ	Jules Balaÿ (Özel ad)	Sessiz
Z	/zed/	zed	-	Zéro (Sıfır)	Sessiz

Fransızca sesbilgisinde 26 ses birim bulunur ancak bunlardan sesletim (eklemlilik) sitemine bağlı olarak toplamda 41 farklı ses üretilir. Yukarıda söz ettiğimiz 18 ünsüz ve 3 yarı ünlü, ağızsıl 13 ünlü, 4 genizsil ve {-x-} ses biriminden türeyen 3 sestem ortaya çıkan 41 farklı ses Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Fransızcadaki ünsüz, yarı ünlü, ünlü ve genizsil sesler

Ünsüz	Ünlü	Genizsil
Ses	Örnek	Ses
	Örnek	Örnek
/b/	B allon (Balon) B eauté (Güzellik)	/a/ L atte (Uzun Tahta)
/d/	D onner (Vermek)	/a/ T héâtre (Tiyatro); G ras (Yağlı)
/f/	F ille (Kız Evlat) P harmacie (Eczane)	/e/ Q ualité (Kalite); P asser (Geçmek) P assez (Eylem Çekimi)
/g/	G agner (Kazanmak)	/e/ M ettre (Koymak); E t (Ve)
		/a/ S anté (Sağlık); L ent(e) (Yavaş) P aon (Tavuskuşu); N ovembre (Kasım)
		/e/ V in (Şarap); T imbre (Pul); M ain (El) D aim (Alageyik); P lein (Dolu) R eims (Özel ad); L ynx (Vaşak) T hym (Kekik); C hien (Köpek)
		/œ/ C ommun (Ortak) p arfum (Parfüm)
		/s/ M on (Benim); T hon (Ton balığı)

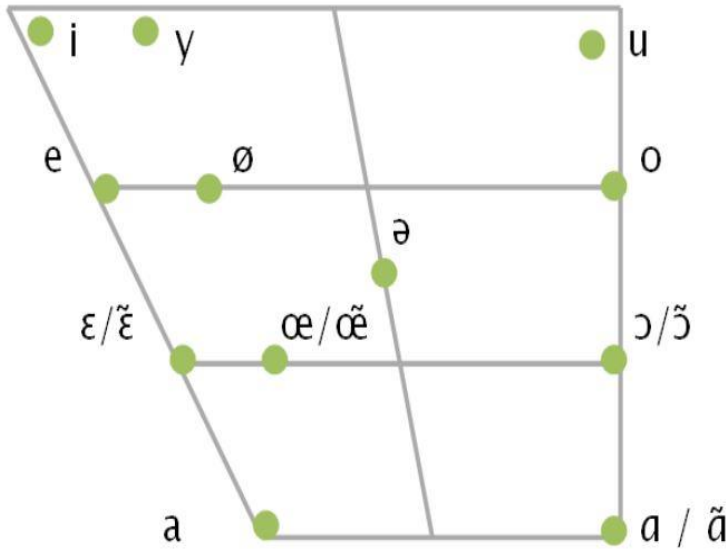
	<u>G</u> uerre (Savaş)		<u>F</u> ait (Olgu)		
/k/	<u>C</u> anepe (Kanepa) <u>A</u> rchaique (Eski) <u>K</u> évin (Özel Ad)	/ɛ:/	<u>P</u> ère (Baba); <u>Ê</u> tre (Olmak) <u>M</u> aître (Usta)	Ses	X okunuşu
/l/	<u>L</u> angue (Dil)	/ə/	Entre <u>m</u> ets (Baş yemek) Dang <u>e</u> reux (Tehlikeli)	/ks/	Bo <u>x</u> eur (Boksör)
/m/	<u>M</u> ouvais (Kötü) <u>S</u> omm <u>e</u> s (Eylem Çekimi)	/i/	<u>S</u> i (Eğer); <u>Î</u> le (Ada) Il <u>y</u> a (var) Recy <u>cl</u> age (Geri dönüşüm)	/gz/	E <u>x</u> aminer (İncelemek)
/n/	<u>N</u> ul (Hiç) <u>S</u> onn <u>e</u> r (Çalmak)	/œ/	s <u>œ</u> ur (Kız kardeş)	/s/	Di <u>x</u> (On) Si <u>x</u> (Altı)
/ŋ/	Shopp <u>i</u> ng (Alışveriş)	/ø/	<u>C</u> eu <u>x</u> (Onlar)		
/ɲ/	<u>G</u> agn <u>e</u> r (Kazanmak)	/o/	<u>M</u> ot (Sözcük); <u>M</u> ô <u>t</u> el (Motel); <u>A</u> uto (Otomobil); <u>T</u> abl <u>e</u> au (Tahta)		
/p/	<u>P</u> ause (Mola)	/ɔ/	<u>S</u> ortir (Çıkmak); <u>R</u> h <u>u</u> m (Rom)		
/ʁ/	<u>R</u> ue (Sokak) <u>R</u> h <u>u</u> me (Nezle)	/u/	<u>S</u> oupe (Çorba)		
/s/	<u>S</u> a (Onun); <u>F</u> aus <u>s</u> e (Yanlış) <u>S</u> cie (Testere); <u>C</u> e (Bu) Garg <u>o</u> n (Erkek); <u>O</u> pt <u>i</u> on (Seçenek)	/y/	<u>M</u> ur (Duvar); <u>M</u> ûr (olgun)		
/ʃ/	<u>C</u> hou (Lahana); <u>S</u> chéma (Şema) Echelle (Merdiven) Shampoing (Şampuan)	Ses	<u>Y</u> arı <u>Ü</u> nlü		
/t/	<u>T</u> ête (Baş); <u>A</u> ï <u>o</u> t (Koz) <u>T</u> héâ <u>t</u> re (Tiyatro)	/j/	<u>F</u> ier (gururlu); <u>E</u> ssa <u>y</u> er (Denemek); <u>F</u> ille (Kız evlat); <u>T</u> rava <u>i</u> l (İş)		
/v/	<u>V</u> accin (Aşı); <u>V</u> ous (Siz) <u>W</u> agon-lit (Yataklı vagon)	/w/	<u>O</u> ui (Evet); <u>L</u> oi (Yasa); <u>M</u> oi (Ben)		
/z/	<u>V</u> ase (Vazo) <u>Z</u> éro (Sıfır)	/ʉ/	<u>H</u> uit (Sekiz)		
/ʒ/	<u>J</u> e (Ben); <u>G</u> éorgie (Gürcistan); <u>J</u> apon (Japon); <u>P</u> igeon (Güvercin); <u>G</u> ymnastique (Jimnastik)				

Fransızca ünsüz ve yarı ünsüz ses birimlerin sesbilgisi patlamalı (Fr. occlusive) ve sürtünmeli (Fr. constructive, fricative) ünsüzler olmak üzere iki bölüme ayrılır. Patlamalı ünsüzler de kendi içinde ağzısl ve genizsil ünsüzler olarak iki türde incelenirler. Ağzısl ünsüzler ötümlü (Fr. sonore) ve ötümsüz (Fr. sourde) biçimde ikiye bölünürlerken, genizsil ünsüzler sadece ötümlüdür. Öte yandan sürtünmeli ünsüzler, sadece ağzıslıdır ve ötümsüz ve ötümlü ünsüzler olarak ikiye ayrılırlar. Patlamalı ünsüzler çift dudaksıl ünsüzü (Fr. bilabiale), dilucu-dişeti sesi (Fr. apico-alvéolaire), damaksıl (Fr. dorso-palatale), damaksıl-artdamak ünsüzü (Fr. dorso-vélaire), damaksıl-küçük dil ünsüzü (Fr. dorso-uvulaire) ve sürtünmeli ünsüzler diş-dudak sesdeşi (Fr. labio-dentale), öndamaksıl-dişeti ünsüzü (Fr. prédorso-alvéolaire), öndamaksıl-arka dişeti ünsüzü (Fr. prédorso-postalvéolaire), damaksıl (Fr. dorso-palatale), damaksıl-artdamak ünsüzü (Fr. dorso-vélaire), damaksıl-küçük dil ünsüzü (Fr. dorso-uvulaire) olarak gruplanırlar (Grevisse & Goosse, 2011, s. 41-44; Choi-Jonin & Delhay, 1998, s. 23-24). Bu gruplar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Fransızca ünsüz ve yarı ünsüz ses birimlerin sesbilgisi¹

	Patlamalı ünsüz			Sürtünmeli	
	Ağızsız	Genizsil	Ötümlü	Ağızsız	Ötümlü
Çift dudaksız ünsüzü	/p/	/b/	/m/	-	-
Diş-dudak ünsüzü	-	-	-	/f/	/v/
Dilucu-dişeti sesi ünsüzü	/t/	/d/	/n/	-	/l/
Öndamaksız-dişeti ünsüzü	-	-	-	/s/	/z/
Öndamaksız-arka dişeti ünsüzü	-	-	-	/ʃ/	/ʒ/
Damaksız ünsüzü	-	-	/ɲ/	-	/j/, /ɥ/
Damaksız-artdamak ünsüzü	/k/	/g/	/ŋ/	-	/w/
Damaksız-küçük dil ünsüzü	-	-	-	-	/ʁ/

Fransızca sesbilgisinde ünlü ses birimlerin üretimi ünsüz seslerden nispeten farklılık gösterir. Ünsüzlerin aksine, ünlü sesler sürtünmeli veya patlamalı değil, soluk borusundan geçen daha serbest bir hava akışı ile ses tellerinin titreşimiyle üretilen seslerdir. Fransızcanın ünlü ses birimleri genellikle sınıflandırmalarıyla ilgili bilgileri içeren ve adı çarpık dörtgen seslileri (Fr. trapèze vocalique) olan geometrik bir biçimle temsil edilirler. İki boyutta temsil edilen bu çarpık dörtgen, her biri bir tür veri içeren iki eksen içerir (Choi-Jonin & Delhay, 1998, s. 16-20).

Şekil 1. Fransızcanın çarpık dörtgen seslileri²

Çarpık dörtgenin dikey eksen, ağzın açılma derecesi olarak tanımlanan açıklığı gösterir. Örneğin, /i/ ses birimini *si* sözcüğünde ve /a/ ses birimini *ma* sözcüğünde olduğu gibi ayrı ayrı söylemeye çalışıldığında, /a/ ses biriminin üretimi için ağzın çok daha açık olması gerektiği fark edebilir. Bu nedenle, /i/ ve /a/ ünlüleri arasında ağızda bir açıklık farkı olduğu açıktır. Böylece Fransızca, açıklıklarına göre kapalı, yarı kapalı, açık, yarı açık olmak üzere 4 sesli ses birim sınıfı içerir. Diğer taraftan çarpık dörtgenin yatay eksen, dilin ağızdaki ön, orta, arka konumunu ve eklemleme yerini gösterir. Buna göre sesli ses birimi çıkarırken, dilin ön kısmı ağız boşluğunun

¹ Tablo 3'teki veriler, (Grevisse, M. & Goosse, A.; Groupe De Boeck, tarafından yayımlanmış olan "Le bon usage: grammaire française" (2011, Duculot, s. 42. Yayın hakkı 2011) adlı çalışmasından alınmıştır.

² Şekil 1'deki veriler, (Choi-Jonin, I. & Delhay, C.; Presses universitaires de Strasbourg tarafından yayımlanmış olan "Introduction à la méthodologie en linguistique" (1998, s. 20; Yayın hakkı 1998) adlı çalışmasından alınmıştır.

önüne doğru baskı yaparsa, bu ünlü sese ön ünlü ses; dil ağız kanalının arkasına baskı yaptığında buna arka ünlü ses denilir. Fransızca ünlü sesler tanımlanırken, açıklık (Fr. l'aperture) (kapalı, yarı kapalı, açık, yarı açık), boğumlanma bölgesi (Fr. zone d'articulation) (ön, orta, arka), dudak biçimi (Fr. formes des lèvres) (yuvarlak, yuvarlak olmayan) ve genizlilik (Fr. nasalité) (ötümlü, ötümsüz) olmak üzere 4 sesbilgisi özelliğinden söz edilir (Grevisse & Goosse, 2011, s. 37-41; Choi-Jonin & Delhay, 1998, s. 23-24). Tablo 4'te Fransızca ünlü ses birimlerin sesbilgisinin özeti yer almaktadır.

Tablo 4. Fransızca ünlü ses birimlerin sesbilgisi³

Ağızsıl	Ön		Orta		Arka	
	Yuvarlak olmayan	Yuvarlak	Yuvarlak olmayan	Yuvarlak olmayan	Yuvarlak	Yuvarlak
Kapalı	i	y				u
Yarı kapalı	e	ø				o
Orta			ə			
Yarı açık	ɛ	œ				ɔ
	Genizsil → ɛ̃	Genizsil → œ̃				Genizsil → ɔ̃
Açık	a				ɑ	
					Genizsil → ɑ̃	

Yukarıda yer alan dört tablodaki bilgilerden hareketle Fransızcadaki ünlü ve ünsüz ses birimleri tek başına kullanımları, tek seslem halinde çıkarılan iki sesli (Fr. diphtongue) ya da üç sesli (Fr. triphthongue) ve diğer sesbilgisi özellikleri Tablo 5 üzerinde örneklendirilerek ve sesletim özellikleri belirtilerek özetlenmiştir.

Tablo 5. Fransızca sesbilgisi

Ünlü sesler			
Ses birim	Sesletim sistemi	Yazı	Örnek
Ağızsıl			
/a/	Yuvarlak olmayan, ön, açık, ağızsıl	a à emm	patte, papa, voilà, quant à, femme, apparemment
/ɑ/	Yuvarlak olmayan, arka, kapalı, ağızsıl	â	âme, âge, dégât
/e/	Yuvarlak olmayan, ön, yarı kapalı, ağızsıl	é er ez ef ed	vétéran, aller, parlez, bref, accéder
/ɛ/	Yuvarlak olmayan, ön, yarı açık, ağızsıl	è ê ei ai e	frère, tête, peine, reine, raisin, balai, reste, verbe
/ə/	Orta	e	de, le, se
/i/	Yuvarlak olmayan, ön, kapalı, ağızsıl	i î y	si, maïs, fût, recyclage, lycée
/u/	Yuvarlak, arka, kapalı, ağızsıl	ou où oû aou	mou, au cas où, goût, balaou
/o/	Yuvarlak, arka, yarı kapalı, ağızsıl	eau au o ô	tableau, aux, auto, hôtel
/œ/	Yuvarlak, ön, yarı açık, ağızsıl	eu œu uei	seuil, œuvre, accueil, orgueil
/ɔ/	Yuvarlak, arka, yarı açık, ağızsıl	o	sort, port
/w/	Sürtünmeli, damaksıl-artdamak, yuvarlak	ötümlü, ağızsıl, oi ou	soir, oui,
/y/	Yuvarlak, arka, kapalı, ağızsıl	u û eu uë	unique, fût, eûtes, aiguë
/ø/	Yuvarlak, arka, kapalı, ağızsıl	eu oeu eû	bleu, voeu, jeûne
Genizsil			
/œ̃/	Yuvarlak, arka, yarı açık, genizsil	un um	commun, parfum
/ɑ̃/	Yuvarlak olmayan, arka, açık, genizsil	en em an am aen aon (i)en(t)	engager, embuer, angle, ample, caennais, paon, vient
/ɔ̃/	Yuvarlak, arka, yarı açık, genizsil	on om	mon, ombrée

³ Tablo 4'teki veriler, (Grevisse, M. & Goosse, A.; Groupe De Boeck, tarafından yayımlanmış olan "Le bon usage: grammaire française" (2011, Duculot, s. 38. Yayın hakkı 2011) adlı çalışmasından alınmıştır.

/ɛ/	Yuvarlak olmayan, ön, yarı açık, genizsil	in im yn ym ein eim ain aim ien yen éen en un	interdit, impact , larynx, mise en abyrne, ceinture, Reims, saint, faim , rien, citoyen, européen, bien, brun
Ünsüz sesler			
Ağızsıl			
/b/	Patlamalı, çift dudaksıl, ötümlü, ağızsıl	b bb	bon, abbaye
/t/	Patlamalı, dilucu-dişeti sesi, ötümlü, ağızsıl	t tt th	tête, attirer, thon ,
/k/	Patlamalı, damaksıl-artdamak, ötümsüz, ağızsıl	c cc ch qu k	contre, occur, technique , kiwi
/p/	Patlamalı, çift dudaksıl, ötümsüz, ağızsıl	p pp	polonais, appuyer
/d/	Patlamalı, dilucu-dişeti sesi, ötümlü, ağızsıl	d dd dh	date, addition , adhésion
/ʃ/	Sürtünmeli, öndamaksıl-arka dişeti, ötümsüz, ağızsıl	ch sch sh	chou-fleur , schéma , shopping
/f/	Sürtünmeli, diş-dudak sesdeşi, ötümsüz, ağızsıl	f ff ph	fille, étouffer, philosophie
/v/	Sürtünmeli, diş-dudak sesdeşi, ötümlü, ağızsıl	v w	vieil, webcam
/ɥ/	Sürtünmeli, damaksıl, ötümlü, ağızsıl, yuvarlak	ui	huit , fuir , lui
/j/	Sürtünmeli, damaksıl, ötümlü, ağızsıl, yuvarlak olmayan	ie ill	chier , fille
/s/	Sürtünmeli, öndamaksıl-dişeti, ötümsüz, ağızsıl	s ss sc ce ci cy ça ti	savoir, passer, scie , cette , ciel , recycle, ça va, addition
/z/	Sürtünmeli, öndamaksıl-dişeti, ötümlü, ağızsıl	z, ulama esnasında s, x	zoologie, vous êtes, dix ans
/ks/	Sürtünmeli, öndamaksıl-arka dişeti, ötümlü, ağızsıl	cc x ex	accéder, maximum, extravagant
/gz/	Sürtünmeli, öndamaksıl-arka dişeti, ötümlü, ağızsıl	ex	examen
/ʒ/	Sürtünmeli, öndamaksıl-arka dişeti, ötümlü, ağızsıl	j gea geo geu ge gi	jumeaux, geai , geologie , amenageur, geler , gigantesque
/g/	Patlamalı, damaksıl-artdamak, ötümlü, ağızsıl	ga go gu	gigantesque , golf , guère
/r/	Sürtünmeli, damaksıl-küçük dil, ötümlü, ağızsıl	r rr rh	raconter, irregulier , rhythme
/l/	Sürtünmeli, dilucu-dişeti sesi, ötümlü, ağızsıl	l ll	salier, aller
Genizsil			
/m/	Patlamalı, çift dudaksıl, ötümlü, genizsil	m mm	manger , immobilier
/n/	Patlamalı, dilucu-dişeti sesi, ötümlü, genizsil	n nn mn	nager , innovation
/ŋ/	Patlamalı, damaksıl-artdamak, ötümlü, genizsil	ing	Shopping
/ɲ/	Patlamalı, damaksıl, ötümlü, genizsil	gn	gagner , aigneau

Tablo 5 incelendiğinde, Fransızca ses birimlerinin sesletim sistemleri ile yazıda ortaya çıkabilecek bir ya da birden fazla ses biçiminin bir araya gelerek tek bir ses birimi ortaya çıkardığı görülür. Yazı, ses birimlerin yansımadır ve Fransızca yazıldığı gibi okunup söylenen bir dil değildir. Dolayısıyla Tablo 5'ten de anlaşılacağı gibi Fransızca bir ses birimlerin yazıya yansımaları ile bunların okunup sesletimi birbirinden farklılık gösterir.

Yukarıdaki tablolarda yer alan Fransızcadaki ses birimlerin yazılışı ve okunuşu ile ünsüz, yarı ünlü, ünlü ve genizsil ses birimlerin sesletimlerini dikkate alarak, *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü* ve *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü* taranarak Türkçeye aktarılan spor terimlerinin incelemesini yapmak için, her ses birimini terimdeki yerine ve sesletimine göre gruplandırıp çözüme kavuşturduktan sonra, bu terimlerin Türkçeye nasıl aktarıldıklarını belirleyeceğiz. Bu bağlamda biz bu araştırmamızda, Türkçeye farklı dillerden aktarılan terim ve sözcüklere karşılık bulma veya bunları Türkçeleştirme konusunda belirlenen yöntemlerin Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimleri için kullanılmadığını ve bunların okunup yazıldıkları gibi Türkçeye geçtiklerini öne sürmekteyiz.

2. YÖNTEM

Ortaya çıkan yeni kavramları karşılamak üzere Fransızcadan aktarılan spor terimleri *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü* ve *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü* taranarak elde edilmiştir. Bu sözlüklerde kullanılan, Fransızcadan Türkçeye aktarılan sadece spor terimleri derlenmiştir. Bu sıralamanın dışında Türkçeye Fransızcadan aktarılan spor terimleri bulunabilir. Ancak bu araştırmamızda sadece bu sözlüklerde kullanılan spor terimleri ele alındığı için, burada sadece tarama sonucu ortaya çıkan terimler değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu terimlerin Fransızcadan okunuşlarına veya yazılışlarına göre mi yoksa başka bir ölçüte göre mi alınıp alınmadıklarını belirlemek amacıyla öncelikle Fransızca ses birimlerin ve seslemlerin okunuşları ve yazılışları ele alınıp incelenmiştir.

Bu incelemeye göre iki sözlükten de derlenen spor terimleri, {-é-} ses biriminin üstündeki vurgu işareti ile sesletimi belirlenen 23 terim, {-s-} ses biriminin okunuşu ile belirlenen 16 terim, {-x-} ses biriminin okunuşu ile ortaya çıkan 4 terim, {-g-} ses biriminden sonra bir {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan 11 terim, {-g-} ses biriminden sonra bir {-a-}, {-o-} veya {-u-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan 6 terim, {-gn-} birleşiminin okunuşu ile biçimlenen 1 terim, sonu {-que-} seslemi ile biten 6 terim, sonu {-eur-} seslemi ile biten 7 terim, sonu {-e-} ses birimi ile biten ve bu ses birimin sağladığı ses ile oluşan 31 terim, sonu {-ment-} seslemi ile biten 4 terim, {-è-} ses biriminin üstündeki vurgu işareti ile sesletimi belirlenen 4 terim, {-c-} ses biriminin sesletimi ile sağlanan 9 terim, {-c-} ses biriminden sonra bir {-a-}, {-o-} veya {-u-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan 15 terim, {-c-} ses biriminden sonra bir {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan 6 terim, {-c-} ses biriminden sonra {-h-} ses biriminin gelmesiyle oluşan 6 terim, sonu {-teur-} seslemi ile biten 3 terim, sonu {-tion-} seslemi ile biten 6 terim olmak üzere toplamda 12 grup ve bu gruplardan toplamda 158 veri elde edilmiştir. Bu terimlerin ses birimlerinin ve seslemlerinin okunuşu göz önünde bulundurularak, Fransızca biçimlerini (yazılışlarını) ve ardından okunuşlarını belirledikten sonra bunların Türkçeye hangi yolla ve nasıl aktarıldıkları saptanmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Sözlüklerden derlemiş olduğumuz spor terimlerin ses birimlerinin ve seslemlerinin okunuş ve sesletim özelliklerine göre toplamda 12 grupta incelemesi yapılmıştır.

Grup 1. Sağa vurgu işaretli {-é-} ses birimi

Bir sözcüğün başında, {-é-} ses birimi genellikle Eski Fransızca veya Latince sözcüğün *es* veya *s* ile başladığını gösteren bir tür dil belirtecidir. Bu harf açık bir seslidir, yani yalnızca açık hecede bulunabilir. Hiçbir zaman *x* harfinden veya herhangi bir iki ünsüzden önce gelmez ve bir kelimenin son hecesinde ve ardından *s* dışındaki herhangi bir ünsüzde asla bulunmaz. Bu açıklama doğrultusunda sözlüklerden derlemiş olduğumuz işaretli sağa vurgulu {-é-} ile biçimlenen terimlerin en önemli özelliği, vurgulu {-é-} ses biriminin kalın /e/ olarak okunması ve söylenmesidir. Bu terimler aşağıda yer alan Tablo 6'da örneklendirilmiştir.

Tablo 6. {-é-} ses biriminin üstündeki vurgu işareti ile sesletimi belirlenen terimler

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
abandonné	[abādōne]	abandone
engagé	[āgaje]	angaje
écarté	[ekarte]	ekarte
démarqué	[demarke]	demarke
demi-volée	[dēmivole]	dömivole
jubilé	[jybile]	jübile
éliminé	[elimine]	elimine
piqué	[pike]	pike
placé	[plase]	plase
bloqué	[bloke]	bloke
combiné	[kombine]	kombine
volée	[vole]	vole
disqualifié	[diskalifiye]	diskalifiye
athlétisme	[atletizm]	atletizm
égalé	[egale]	egale
défense	[defās]	defans
défensif	[defāsif]	defansif
départ	[depar]	depar
déplacement	[deplasmā]	deplasman
équipe	[ekip]	ekip
écurie	[ekyri]	eküri
étape	[etap]	etap
Gréco-romain	[grekoromen]	grekoromen

Fransızcada genel olarak bir sözcüğün sonunda yer alan bir ses birim ses olarak çıkarılmaz. Ancak bu kural {-e-} ses biriminin üzerine konulan ve sesletimini belirleyen vurgu işaretleri tarafından bozular. Yukarıdaki örneklerden de görülebileceği gibi bunlardan {-é-} ses biriminin üstündeki vurgu işareti ile Fransızcada sözcüğün sonuna geldiğinde /e/ olarak okunur. Böylece sözcüğün seslendirilmesi buna göre biçimlenmiş olur. Buna göre yukarıdaki örneklere bakıldığında, özel durumlar dışında bütün sessiz ses birimlerin çoğunluğu oldukları gibi okunurken, {-e-} / {-n-} ve {-a-} / {-n-} ses birimlerin bir araya gelmeleriyle oluşan {-en-} ve {-an-} seslemlerinden /ā/ genizsil ses biriminin varlığı da söz konusudur. Ayrıca Fransızcada /se/ ve /je/ olarak okunması gereken {-c-} ve {-g-} ses birimlerinden sonra bir ünsüz veya {-a-} ve {-o-} kalın ünlü sesli ses birimlerin gelmesiyle bu ses birimler /k/ ve /g/ biçiminde seslendirilir. Öte yandan Fransızcada /kə/ biçiminde söylenmesi gereken ve genel olarak terimlerin sonunda yer alan {-que-} seslemi, {-é-} vurgu işaretinin sondaki {-e-} ses biriminin üzerine gelmesiyle bu seslem /ke/ olarak okunur. Son olarak, bir sözcüğün sonunda, üzerinde herhangi bir vurgu işaretinin bulunmayan {-e-} ses biriminin gelmesi, sadece bu ses birimin hemen öncesinde yer alan ses birimin biraz daha vurgulu söylenmesini sağlar. Yukarıdaki örneklerden elde ettiğimiz bulgular ışığında, Fransızcadan Türkçeye aktarılan bu terimlerin Fransızcadaki yazılışlarıyla değil, tamamıyla sesletimleriyle Türkçede kullanıldıkları saptanmıştır ancak Fransızcadaki /ā/ genizsil ses biriminin Türkçede genizden değil, /an/ biçiminde ağızdan söylendiği anlaşılmıştır.

Grup 2. {-s-} ses birimi

Fransızcada {-s-} ses birimi bir sözcüğün seslemlerine bağlı olarak kimi durumlarda /es/ kiminde ise /zet/ olarak okunur ve söylenir. Örneğin bu ses birimden sonra bir {-e-}, {-a-} veya bir {-s-} ses biriminin gelmesi /es/ ve bir {-on-} sesleminin gelmesi /zet/ olarak okunmasını sağlar. Ama

yine de net bir kuraldan söz etmek yanlış olur. Zira sözcüğün içindeki duruma göre kural dışı durumlarla karşılaşmak olanaklıdır. Ayrıca kural dışı olanlar haricinde {-tion-} seslemleri biten bütün terimlerin sonu /syɔ/ olarak okunur ve söylenir. İki sözlükten de elde ettiğimiz terimleri Tablo 7’de örnekleyelim.

Tablo 7. Fransızcadaki {-s-} ses biriminin okunuşu ve sesletimi

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
disqualifié	[diʃkalifje]	diskalifiye
défense	[defãs]	defans
défensif	[defãʃif]	defansif
passeur	[paʃœr]	pasör
smacheur	[smaʃœr]	smaçör
bon service	[boʃservis]	bonservis
souplesse	[supleʃ]	suples
classe	[klas]	klas
offense	[ofãs]	ofans
presse	[pres]	pres
classement	[klaʃmã]	klasman
position	[pozisyo]	pozisyon
demi + professionnel	[dãmi profesyonel]	dömi profesyonel
offensif	[ofãʃif]	ofansif
combinaison	[kombinezɔ]	kombinezon
salon	[salɔ]	salon

Fransızcadaki {-s-} ses birimi /es/ biçiminde söylenir ancak ulama ve kimi seslemlerin varlığıyla okunuşu /zet/ olarak değişebilir. Bunların dışında bu ses birim başka bir sese dönüşmez. Sözlüklerden elde ettiğimiz verilere bakıldığında, bu ses birimin ulama olmadığı ve çift {-ss-} kullanımı söz konusu olduğunda /es/ ses birimini verdiği görülür. Öte yandan Fransızcadaki kendisinden sonra {-e-}, {-i-} ve {-y-} ünlü ses birimleri geldiğinde /s/ ses birimini veren {-c-} ses birimi de yer alır. Bu nedenle yukarıdaki derlememizde bunun birden fazla örneğine rastlanabilir. Bu derlemede de ünsüz ses birimlerin olduğu gibi söylendiği görülmüş ve Fransızcadaki /ɔ/ /ã/ genizsil ses birimlerinin Türkçede /on/ ve /an/ biçiminde ağızdan söylendiği anlaşılmıştır. Ayrıca Fransızcadaki kimi sözcüklerde {-eur-} seslemi yer alır ve bu yuvarlak ve düz /œr/ biçiminde söylenir. Türkçede aynı anda yuvarlak ve düz bir ses bulunmadığı için, Fransızcadaki bu ses Türkçeye /ör/ ses birimiyle aktarılmıştır. Diğer taraftan *souplesse* örneğinde görülebileceği gibi Fransızcadaki /u/ ses biriminin çıkarılabilmesi için, {-ou-} iki ünlüden oluşan tek sesli ses birimlerin birlikte kullanımı zorunludur. Daha önce de belirttiğimiz gibi Fransızcadaki {-e-} ses biriminin üzerinde bir vurgu işareti yer almıyorsa ve bu ses birim sözcüğün son ses birimiyse, söz konusu ses birim söylenmez ancak kendisinden önce gelen ses birimin daha vurgulu söylenmesini sağlar. Ayrıca sözcüğün sonunda değil de sözcüğün içinde yer alıyorsa ve çift ünsüzden önce bulunmuyorsa veya genizsil bir kullanımı gerektirmiyorsa, bu ses birim /ə/ olarak söylenir. Türkçede buna karşılık olarak /ö/ ses birimi kullanılmıştır. Son olarak, Fransızcadaki {-ch-} veya {-s(c)h-} ünsüzlerinin bir arada kullanımı /ʃ/ ses birimini verir. Tablo 7’de bununla ilgili bir örneğimiz vardır ve bu örnekteki söz konusu ses Fransızcadaki /ʃ/ olarak kullanılırken, bunun yerine Türkçede /çe/ ses birimini veren {-ç-} ses birimi tercih edilmiştir. Oysa Türkçedeki {-ş-} ses birimi ile söylenen /şe/ ses birimi, Fransızcadaki /ʃ/ ses birimini karşılayabilirdi. Böylece grup 2’de yer alan bu spor terimlerinin okunuşları, Türkçe ses birimlere uyarlanarak oldukları gibi Türkçeye aktarılıp kullanıldıkları anlaşılmıştır.

Grup 3. {-x-} ses birimi

Fransızcada {-x-} ses biriminin, Tablo 8’de belirttiğimiz gibi, birden fazla sesletimi bulunur. Derlememizde bu okunuş ve sesletimlerden Tablo 8’de sadece /ks/ olanı yer almıştır.

Tablo 8. Fransızcada {-x-} ses biriminin okunuşu ve sesletimi

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
boxeur	[bo <u>ks</u> œr]	boksör
boxe	[bo <u>ks</u>]	boks
exercice	[e <u>ks</u> ersis]	egsersiz
fixture	[fik <u>st</u> yʁ]	fikstür

Tablo 8’deki örneklerde görülen Fransızca terimlerdeki {-x-} ses birimi, /ks/ olarak okunup söylenir. Ayrıca {-u-} ses biriminden sonra {-o-} ses biriminin gelmemesi durumunda, bu ses birim /y/, Türkçedeki /ü/ olarak okunup söylenir. Birkaç ses değişikliği dışında bunların Türkçeye söylendikleri gibi aktarıldığı saptanmıştır.

Grup 4. Fransızcada {-g-} ses birimi

Fransızcada {-g-} ses birimi /ʒ/, Türkçedeki /j/ ses birimi olarak seslendirilir. Bu ses birimden sonra {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses birimlerin gelmesi, bu ses birimin olması gerektiği gibi seslendirilmesini sağlar ancak bu ses birimden sonra {-a-}, {-o-}, {-u-} sesli ses birimlerin gelmesi, bu ses birimin Türkçedeki gibi /g/ olarak seslendirilmesine yol açar. Ayrıca bu ses birimden sonra {-n-} ses biriminin gelmesi {-gn-} birleşimi, /ɲ/ → /ny/ ses biriminin çıkmasına neden olur. Bu seslerle ilgili Tablo 9’deki örnekler verilmiştir.

Tablo 9. Fransızcada {-g-} ses birimi ile oluşturulan ses birimlerin değişkenleri

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
<i>{-g-} ses biriminden sonra bir {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan sesler</i>		
agent	[a <u>ʒ</u> ã]	ajan
blocage	[bloka <u>ʒ</u>]	blokaj
gymnastique	[ʒimnastik]	jimnastik
dégagement	[dega <u>ʒ</u> mã]	degajman
avantage	[avanta <u>ʒ</u>]	avantaj
dégage	[dega <u>ʒ</u>]	degaj
marquage	[marka <u>ʒ</u>]	markaj
plongeon	[plon <u>ʒ</u> on]	plonjon
engagé	[ãga <u>ʒ</u> e]	angaje
manager	[mana <u>ʒ</u> er]	menacer
manège	[mane: <u>ʒ</u>]	manej
<i>{-g-} ses biriminden sonra bir {-a-}, {-o-} veya {-u-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan sesler</i>		
engagé	[ãga <u>ʒ</u> e]	angaje
ligue	[li <u>g</u>]	lig
garde	[ga <u>ʒ</u> ard]	gard
égalé	[ega <u>ʒ</u> ale]	egale
gagnant	[ga <u>ʒ</u> anyã]	ganyan
golf	[go <u>ʒ</u> lf]	golf
<i>{-gn-} birleşiminin okunuşu</i>		
gagnant	[ga <u>ny</u> ã]	ganyan

Tablo 9’da görülebileceği gibi ünlü ve ünsüz ses birimlerin çoğunluğu oldukları gibi okunup seslendirilirken, Fransızcanın sesletim özelliklerine göre biçimlenen birçok ses bulunur. Burada da genizsil sesler Türkçeye ağız yoluyla söylenirken, /ʒ/ ve /ɲ/ ses birimlerinin Türkçedeki seslere uyarlanarak aktarıldığı görülür.

Grup 5. Fransızcada {-que-} seslemi

Fransızcada çoğunlukla terimlerin sonunda yer alan ve {-q-}, {-u-} ve {-e-} olmak üzere üç ses birimin birleşiminden oluşan {-que-} sesleminin okunuşu ve sesletimi /k/ olarak karşımıza çıkar. Bununla ilgili sözlüklerden elde ettiğimiz ve Tablo 10’da yer alan örnekler incelenebilir.

Tablo 10. Fransızcada {-que-} sesleminin okunuşu ve sesletimi

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
olympique	[oleŋpi ^k]	olimpik
contre-attaque	[kontrata ^k]	kontratak
fanatique	[fanati ^k]	fanatik
disque	[dis ^k]	disk
technique + directeur	[tɛkni ^k direktœr]	teknik direktör
gymnastique	[ʒimnasti ^k]	jimnastik

Elde ettiğimiz derlemeye bakıldığında, {-que-} sesleminin okunuşu ve sesletimi Fransızcada /k/ ses birimiyle okunduğu ve söylendiği gibi Türkçeye aktarıldığı saptanmıştır. Ayrıca genizsil bir ses birimin Türkçeye ağız yoluyla aktarıldığı ve diğer seslemlerin ve sesli ve sessiz ses birimlerin Fransızcadaki okunuşlarının ve sesletimlerinin de olduğu gibi ödünç alındığını belirtmek gerekir. Böylece {-que-} sesleminin de herhangi bir sessel değişikliğe uğramadan Türkçeye geçmiştir.

Grup 6. Fransızcada {-eur-} seslemi

Fransızcada {-e-} ve {-u-} ünlü ses birimlerinin sırasıyla arka arkaya kullanılmaları, birebir aynı olmasa da Türkçedeki {-ö-} ses birimine benzeyen ve önce düz sonra yuvarlak biçimde /œ/ ses biriminin çıkmasına ve bununla birlikte sondaki {-r-} ses biriminin okunmasına olanak tanır. Fransızcadaki {-r-} ses birimi /ʁ/ biçiminde seslendirilir. Aslında bu ses birimin sesi, daha çok Türkçedeki vurgulu {-ğ-} ses birimine benzer bir sestir. Tablo 11’de Fransızcadaki bu kurallarla ilgili örnekler yer verilmiştir.

Tablo 11. Fransızcada sonu {-eur-} seslemi ile biten terimler

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
entraîneur	[ãtrenœr]	antrenör
passer	[pasœr]	pasör
boxeur	[boksœr]	boksör
smacheur	[smaʃœr]	smaçör
pointeur	[pwɛ̃tœr]	puantör
technique + directeur	[tɛkni ^k direktœr]	teknik direktör
amateur	[amatœr]	amatör

Derlemede görülebileceği gibi Fransızca terimlerin sonunda yer alan {-eur-} seslemi, Türkçeye uyarlanarak Türkçedeki /ö/ ve /r/ ses birimleri ile çıkarılır. Bununla birlikte genizsil ses birimlerin ağız yoluyla aktarıldıkları ve geriye kalan sesli ve sessiz ses birimlerin Fransızcada okunup söylendikleri gibi aktarıldıkları anlaşılır. Fransızcadaki *smacheur* sözcüğünde bulunan {-ch-} ses birimlerinin birleşiminden oluşan /ʃ/ → /ʒ/ ses birimi yerine Türkçede /ç/ ses biriminin tercih edildiği görülür. Ayrıca *pointeur* sözcüğünde görülebileceği gibi Fransızcada {-oi-} sesli ses birimlerinin bir araya gelmesiyle /w/ ses birimi çıkar. Bu ses birimin ardından {-n-} ses birimi gelirse, bu ses birimin

kalın ve nazal /ɛ̃/ ses biriminin çıkmasını sağlar. Türkçeye /w/ ses biriminin /u/ ve kalın ve nazal /ɛ̃/ ses biriminin ağız yoluyla /an/ biçiminde söylendiği görülür. Öte yandan Fransızcada {-ai-} sesli ses birimlerinin bir arada kullanılması kalın /ɛ̃/ ses biriminin verir ve Türkçeye aktarımda buna uyum sağlandığı saptanır.

Grup 7. Fransızcada sonu {-e-} ses birimi ile biten terimler

Fransızca sesbilgisinin en önemli özelliklerinden biri, kural dışı olan sözcükler dışında bir sözcüğün sonunda yer alan herhangi bir ses biriminin okunup söylenmemesidir. Ancak Fransızca bir sözcüğün sonu {-e-} ses birimi ile biterse, sözcüğün içinde bu ses birimden hemen önce yer alan ses birim daha vurgulu bir biçimde okunup söylenir. Tablo 12’de bu kuralla ilgili sözlüklerden elde ettiğimiz örnekler incelenebilir.

Tablo 12. Fransızcadaki sonu {-e-} ses birimi ile biten terimlerle sağlanan sesler

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
boxe	[bo <u>ks</u>]	boks
bon service	[bo <u>ş</u> servis]	bonservis
branche	[brā <u>]</u>	branş
demi-finale	[dēmifina <u>]</u>	dömifinal
équipe	[eki <u>p</u>]	ekip
écurie	[ekyri <u>]</u>	eküri
exercice	[eksersis <u>]</u>	egsersiz
escrime	[eskrim <u>m</u>]	eskrim
étape	[eta <u>p</u>]	etap
forme	[fo <u>m</u>]	form
fixture	[fiksty <u>r</u>]	fikstür
finaliste	[finalist <u>]</u>	finalist
stade	[sta <u>d</u>]	stad
souplesse	[suple <u>s</u>]	suples
revanche	[rəvā <u>]</u>	rövanş
formule	[formy <u>]</u>	Formül
garde	[gard <u>]</u>	gard
hippodrome	[hipodrom <u>m</u>]	hipodrom
carambole	[karābo <u>]</u>	karambol
classe	[klas <u>]</u>	klas
touche	[tu <u>]</u>	tuş
tribune	[triby <u>n</u>]	tribün
passe	[pa <u>s</u>]	pas
piste	[pist <u>]</u>	pist
ligue	[lig <u>]</u>	lig
licence	[lisā <u>s</u>]	lisans
offense	[ofā <u>s</u>]	ofans
olympiade	[oleñpjad <u>]</u>	olimpiyat
presse	[pre <u>s</u>]	pres
équipe	[eki <u>p</u>]	ekip

Tablo 12’deki derlemeye bakıldığında, Fransızcadaki sözcüğün sonunda bulunan {-e-} ses birimi okunup söylenmeden, bu ses birimin gerçekten bir önceki sesli veya sessiz ses birimin vurgulu okunup söylenmesini sağladığı görülür. Hatta [hipodrom] ve [karābol] örneklerinde görülebileceği gibi daha ince söylenmesi gereken /ɔ/ ses biriminin daha kalın ve yuvarlak söylenmesine yol açabilir. Ancak genizsil ses birimlerin Türkçede ağız yoluyla söylendiği görülür. Belirli kurallar dışında sesli ve sessiz ses birimlerin oldukları gibi söylendikleri örneklerden bilinir. Bu örneklerin yazılışına,

okunuşuna ve sesletimine bakıldığı zaman, bunların okunuşlarının ve sesletimlerinin Türkçe sesbilgisine uyarlanarak birebir aktarıldığı anlaşılır.

Grup 8. Fransızcada sonu {-ment-} seslemi ile biten terimler

Fransızca sesbilgisinde sonu {-ment-} /mã/ seslemi ile biten terimler, kimi zaman ad ya da belirteç işlevi görür. Dilbilgisel ulamı farklı olsa da bu seslem aynı biçimde okunup söylenir.

Tablo 13. Fransızcadaki sonu {-ment-} seslemi ile biten terimlerin okunuşu ve yazılışı

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
entraînement	[ãtrenãmã]	antrenman
classement	[klasãmã]	klasman
déplacement	[deplasãmã]	deplasman
dégagement	[degaʒãmã]	degajman

Tablo 13'te görülebileceği gibi Fransızcadaki bulunan ve sonu {-ment-} seslemi ile biten terimlerin okunuşu ve sesletimi geniz yoluyla sağlanır. Ünsüz ses birimlerin okunuşu ve sesletimi aynı kalmakla birlikte, Fransızcaya özgü {-c-} → /k/, {-c-} → /s/, {-ss-} → /s/, {-ai-} → /ɛ/, {-g-} → /g/, {-g-} → /ʒ/ ve {-ment-} sesleminden hemen önce gelen ve bundan dolayı neredeyse hiç okunup söylenmeyen {-e-} → /ə/ ses birimleri görülebilir. Bütün bu ses birimlerin ve özelliklerin Türkçe ses birimlerin özelliklerine göre Türkçeye oldukları gibi aktarıldıkları anlaşılır.

Grup 9. Sola vurgu işaretli {-è-} ses birimi

Fransızcadaki {-e-} harfi üzerinde sola vurgu işareti {-è-}, söylenişin [ɛ] olduğunu gösteren bir söyleniş işaretçisidir. Fransızcadaki bu ses, en çok kapalı hecelerde bulunur. Fransızca sesbilgisinde bu ses biriminin üzerindeki sola doğru olan vurgu işaretli terimlerin en önemli özelliği, vurgulu {-é-} ses biriminin ince /ɛ:/ olarak okunması ve söylenmesidir.

Tablo 14. {-è-} ses biriminin üstündeki vurgu işareti ile sesletimi belirlenen terimler

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
arène	[arɛːnɛ]	arena
athlète	[atɛːtɛ]	atlet
haltère	[altɛːrɛ]	halter
manège	[manɛːʒɛ]	manej

Tablo 14'teki verilere bakıldığında, Fransızcadaki ünsüz ses birimlerin aynı biçimde okunup söylendiği ancak bunlar arasında {-h-} ses birimini /Ø/ sessiz bıraktıkları görülür. {-é-} ses biriminin üstündeki vurgu işaretiyle sözcüğün daha ince okunup seslendirilmesini sağlar. Türkçeye bu terimlerin sessel olduğu kadar {-h-} ses biriminden dolayı biçimsel olarak da aktarıldığı ve söz konusu ince {-è-} ses biriminin Türkçedeki ses birimle aynı biçimde okunup söylendiği görülür.

Grup 10. Fransızcadaki {-c-} ses biriminin okunuşu ve sesletimi

Fransızca sesbilgisinde {-c-} ses birimi en çok karşılaşılan değişimli ünsüzlerden (Fr. allophone) biridir. Fransızcadaki iki biçimbirimsel değişkeye iye olan bu ses birim, Tablo 15'teki verilerden de anlaşılacağı üzere dört farklı okunuş ve sese bürünebilir.

Tablo 15. Fransızcadaki {-c-} ses biriminin biçimbirimsel değişkelerinin okunuşları ve sesletimleri

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu ve sesletimi	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
<i>{-c-} ses biriminin /k/ okunup söylenmesi</i>		
bloc	[blɔk]	blok
direct	[dirɛk]	direkt
classement	[klasãmã]	klasman

technique + directeur	[tɛknik direktœr]	teknik direktör
escrime	[eskrim]	eskrim
indirect	[ɛ̃direk]	endirekt
crochet	[kroşe]	kroşe
crampon	[krâpõ]	krampon
club	[klyp]	kulüp

{-c-} ses biriminden sonra bir {-a-}, {-o-} veya {-u-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan sesler

Gréco-romain	[grekörömen]	grekoromen
carambole	[karâbol]	karambol
condition	[kõdisiyõ]	kondisyon
écarté	[ekarte]	ekarte
combiné	[kõbine]	kombine
écurie	[ekyri]	eküri
combinaison	[kõbinezõ]	kombinezon
blocage	[blokaʒ]	blokaj
contre-attaque	[kõtratak]	kontratak
contre-pied	[kõtrpij]	kontrpiye
record	[rakõr]	rekor
contrat	[kõtra]	kontrat
parcours	[parkur]	parkur
couloir	[kulwar]	kulvar
recordman	[rakõrtmã]	rekortmen

{-c-} ses biriminden sonra bir {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses biriminin gelmesiyle oluşan sesler

placé	[plase]	plase
exercice	[eksersis]	egsersiz
centre	[santra]	santra
déplacement	[deplasãmã]	deplasman
bon service	[bõservis]	bonservis
licence	[lisãs]	lisans

{-c-} ses biriminden sonra {-h-} ses biriminin gelmesi

smacheur	[smaʃœr]	smaçör
branche	[brãʃ]	branş
touche	[tuʃ]	tuş
revanche	[rævãʃ]	rövanş
champion	[ʃãpiyõ]	şampiyon
crochet	[kroʃe]	kroşe

Tablo 15'te görülebileceği gibi Fransızcada /s/ olarak okunan {-c-} ses biriminin bir sözcüğün sonunda yer alması veya kendisinden sonra bir ünsüz ses biriminin gelmesi sonucunda /k/ ses birimiyle okunup söylendiği görülür. Ayrıca bu ses birimden sonra bir {-a-}, {-o-} veya {-u-} sesli ses biriminin gelmesiyle /k/ ses birimi oluşur. Öte yandan {-c-} ses biriminden sonra bir {-e-}, {-y-} veya {-i-} sesli ses biriminin gelmesiyle /s/ ses biriminin çıkarılması gerekir. {-technique-} → [tɛknik] sözcüğünde görülebileceği gibi kimi kural dışı olanlar dışında {-c-} ses biriminden hemen sonra {-h-} ses biriminin gelmesi, /ʃ/ ses biriminin çıkmasına olanak tanır. Bu derlemede Fransızca sesbilgisine bakıldığında kimi ünsüz ses birimlerin arka arkaya gelmesiyle /ʃ/, /k/ ses birimlerin ortaya çıktığı görülür. Ayrıca Fransızca sesbilgisinin tipik özelliklerinden /õ/, /ã/ genizsil ses birimler yer alır. Ünsüz ses birimlerin çoğunluğu oldukları gibi okunup seslendirilirken, ince sesli /ə/ ve /ɔ/ ses

birimlerinin kullanımı söz konusudur. Öte yandan {-ou-} → /u/, {-oi-} → /w/, {-ie-} → /j/ ve {-io-} → /ɔ/ gibi tek seslem halinde çıkarılan iki sesli ses birimin sırasıyla arka arkaya kullanımının varlığı Fransızca sesbilgisinin en belirgin özelliklerindedir. Fransızcanın bütün bu özelliklerine bakıldığında, derlemede yer alan terimlerin sesletimlerinin Türkçeye birebir aktarıldığı anlaşılır. Ancak bu aktarımın Fransızca sesbilgisiyle değil, Türkçenin kendine özgü sessel özellikleriyle yapıldığı görülür.

Grup 11. Fransızcada sonu {-teur-} seslemi ile biten terimler

Fransızcada {-teur-} ile biten terimlerin sonu /tœr/ doğrusu ünsüz ses birimler oldukları gibi okunup söylene de ikisinin arasında kalan tek seslem halinde çıkarılan iki sesli olan {-eu-}, Türkçedeki /ö/ ses birimine benzeyen ancak önce yuvarlak sonra düz ince bir ses birimin çıkarılmasını sağlar.

Tablo 13. Fransızcada sonu {-teur-} ile biten terimlerin okunuşu ve sesletimi

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
pointeur	[pwetœr]	puantör
technique + directeur	[teknik direktœr]	teknik direktör
amateur	[amatœr]	amatör

Bu Fransızca terimlerin Türkçe sesbilgisine uyarlanarak aktarıldığı anlaşılır.

Grup 12. Fransızcada sonu {-tion-} seslemi ile biten terimler

Fransızcadan Türkçeye aktarılan ve Türkçede sonu {-syon-} ya da {-iyon-} olarak biten birçok sözcükle karşılaşmak olanaklıdır. Fransızca sesbilgisinde sözcüklerin sonunda yer alan {-(t)ion-} ya da {-ion-} seslemleri, sırasıyla /sjɔ̃/ ve /jɔ̃/ olarak okunup söylenirler. Burada ilginç olan {-t-} ses biriminin tek seslem halinde çıkarılan iki sesli olan {-io-} gelmesiyle /s/ ses birimine dönüşmesidir.

Tablo 14. Fransızcada sonu {-(t)ion-} ile biten terimlerin okunuşu ve sesletimi

Fransızcadaki yazılışı	Fransızcadaki okunuşu	Türkçedeki yazılışı, okunuşu ve kullanımı
élimination	[eliminasyon]	eliminasyon
fédération	[federasyon]	federasyon
condition	[kondisyon]	kondisyon
rotation	[rotasyon]	rotasyon
champion	[şampiyon]	şampiyon
position	[pozisyon]	pozisyon

Tablo 14'teki derlemeye bakıldığında {-tion-} ve {-ion-} seslemlerinin Fransızcaya özgü olarak /sjɔ̃/ ve /jɔ̃/ olarak sessiz ses birimin başka bir sessiz ses birimin ses birimine dönüşmesi ve seslemin sonunda genizsil bir ses birimin çıkarılması görülebilir. Fransızcadaki /j/ ses biriminin Türkçede /y/ ses birimine dönüştüğü ve genizden çıkan /ɔ̃/ ses biriminin Türkçede ağızdan /on/ biçiminde söylendiği, geriye kalan Fransızcaya özgü ses birimlerin Türkçeye uyarlanarak aktarıldığı anlaşılır.

SONUÇ

Türkçeye aktarılan yabancı terim ve sözcüklere karşılık bulma veya bunları Türkçeleştirme alanında biçimlenen yöntemler ve iki değerli sözlükten derlediğimiz Türkçeye geçmiş Fransızca spor terimleri ile ilgili bulgular kısmında elde edilen veriler, bunlara herhangi bir karşılık bulunmadığı ve bunların Türkçeleştirilmedikleri varsayımının ileri sürülmesine olanak tanır. Söz konusu varsayımın doğruluğunu ve tutarlılığını sorgulamak için, bu terimlerin ses ve biçim özellikleri incelenmiştir.

Elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda, bu terimlerin ses birimlerinin ve seslemlerinin okunuş ve sesletim özellikleri toplamda 12 gruptan oluşmuş ve bu gruplarda 158 veri yer almıştır. Buna göre, elde edilen bulgular Fransızcadan Türkçeye aktarılan bazı spor terimlerinin Fransızcadaki biçimleriyle değil, sesletim özellikleriyle Türkçede kullanıma sunuldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca Fransızcada genizden çıkarılan ses birimlerin Türkçeye ağız yoluyla aktarıldığı, diğer sesli ve sessiz ses birimlerin ve seslemlerin Fransızcadaki okunuşları ve sesletimleri değiştirilmeden alındığını ifade etmek gerekir.

Fransızca ve Türkçe sesletiminde {-ş-} ses birimi gibi birebir aynı seslerin varlığına karşın ve bazı terimlerin okunuşları ve sesletimleri benzer biçimde yapılabilecekken, bunların Türkçe ses birimlere ve bunların sesletimlerine uyarlanarak Türkçeye aktarıldıkları belirlenmiştir. Fransızca sesletimine özgü olan ve Türkçede bulunmayan {-x-} ses biriminin Fransızcadaki okunuş ve sesletiminden biri /ks/ Türkçeye uyarlanarak geçmiştir. Diğer taraftan Fransızcadaki {-u-} ses biriminden sonra {-o-} ses biriminin yan yana kullanılmaması sonucunda, Fransızcadaki {-u-} ses birimi /y/ yani Türkçedeki /ü/ sesine denk gelen bir ses oluşturur. Fransızcadaki terimlerde kullanılan bu sesletimin, Türkçeye olduğu gibi aktarıldığı görülmüştür.

Fransızcadaki ünlü ve ünsüz ses birimlerinin önemli bir kısmı yazıldıkları gibi okunup seslendirilirler. Buna karşın, Fransızcanın sesletim sistemine göre şekillenen birçok ses vardır. Bu seslerin Türkçedeki sesletim sistemine uyarlanarak aktarıldığı belirlenmiştir. Ayrıca Fransızcada, {-ai-} ve {-eau-} sesli ses birimleri gibi tek seslem halinde çıkarılan iki veya üç seslinin yan yana kullanılması sonucunda, sırasıyla kalın /ɛ/ ve yuvarlak /o/ tek ses birimleri oluşur. Bu şekildeki sesletimlerin Türkçeye aktarımında bu kurala uyulduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, Fransızcanın yukarıda sıraladığımız bütün ses birim, seslem ve sesletim özelliklerine ve bulgulardaki örneklerin incelendiğinde, Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimlerinin sesletimlerinin Fransızcadaki okunuş ve sesletim özellikleriyle Türkçeye neredeyse birebir aktarıldığı saptanmıştır. Bu aktarımın Fransızca sesbilgisi ve sesletimiyle değil, Türkçenin kendine özgü sesletim özellikleriyle yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda Fransızcadan Türkçeye aktarılan spor terimlerinin çoğu, ses ve biçim yönünden Türkçenin sesletim sistemine uyarlanması sonucunda bir değişikliğe uğramış ancak Fransızcadaki sesletimiyle aktarılmışlardır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998). Dil-Kültür bağlantısı. İnkılâp Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- Aksan, D. (1997). Köktürkçeden Bugüne, Türkçede Ödünçlemeler Üzerine Bir Sözcük İstatistiği Araştırması. Türk Dili. 313:344-347.
- Alkanat, N. (1976). Atletizm Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alpman, C. (1969). Cimnastik Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayaktopu Terimleri Sözlüğü. (1974). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2015). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bekensir, H. (1970). Çiftker Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Choi-Jonin, I. & Delhay, C. (1998). Introduction à la méthodologie en linguistique. Presses universitaires de Strasbourg.

- Çiçek, A. (2004). Türkçeye Giren Fransızca Kökenli Bazı Kelimeler Üzerine Bir İnceleme. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 11(24):1-9.
- Ercilasun, Ahmet B., "Tarihten Geleceğe Türk Dili", *Türk Dili*, 569, Mayıs 1999, s. 355-362
- Erdem, S. (1968). *Uçantop, Alantopu ve Masatopu Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1995). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gardes-Tamine, J. (2010). *La grammaire: Phonologie, morphologie, lexicologie*. Paris: Armand Colin.
- Göktürk, A. (1997). *Sözün ötesi*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Güzel, B. (2015). Fransızcanın Gelişimi ve Fransızca Öğretiminde Motivasyon Arttırıcı Bir Yöntem: Fransızcadan Türkçeye Geçen Kelimeler. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. s. 317-327
- Grevisse, M. & Goosse, A. (2011). *Le bon usage, grammaire langue française*. 15. basım, Paris: De Boeck & Duculot.
- Harmandalı, İ. (1974). *Güreş Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İşıtman, N. (1968). *Yumrukoyunu Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*. Ankara: Ak- çağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2021). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaymaz, Z. (1995). Fransızcadaki Türkçe Kelimeler Hakkındaki Notlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(2):1998-2005.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1995). Batı Kaynaklı Kelimeler ve Dilimiz Üzerindeki Etkileri. *Türk Dili*. 524:843-858.
- Ölmez, M. (1995). Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Ögeler I. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 5:227-229.
- Ölmez, M. (1997). Eski Türk Yazıtlarında Yabancı Ögeler II. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 7: 175-186.
- Öner, M. (1996), *Türkçede Dille İlgili Alış-Verişlerin ve Dil Hareketlerinin Tarihine Toplu Bir Bakış*. *Türk Dili*. 536:140-148.
- Özdemir, E. (1973). *Terim Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özgür, U. (2018). *Spor Gazetelerinde Dil: Stad ve Fanataik Gazeteleri Örneği*. Ankara: Gece akademi.
- Özsoy, S. (2020). *Gazetelerin Spor Sayfalarında Dil Kullanımı*. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:14, Yıl:14, Sayı:1, 14:295-307.
<https://www.researchgate.net/publication/341381577>
- Sarı, M. (2014). *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sepettoyu Terimleri Sözlüğü. (1969). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sığırcı, İ. (2006). Fransızcadan Türkçeye Geçmiş Sözcüklerin Ses Anlam Yönünden Değişimleri Açısından İncelenmesi. *Dilbilim Dergisi* sayı: 16, 33-53.
- Tekin, Ş. (2001). Eski Türkçede Toharca Unsurlar. *İştikakçının Köşesi* (247-261). İstanbul: Simurg Yayınları.
- Tekin, T. (1983). Türkçede En Eski Ödünç Sözler. *Türk Dili*. 384: 526-529.
- Turgut, E. (2009). *Türk Dilindeki Fransızca Kelimeler*. (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygur, N. (1984). *Kültür kuramı*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yaya, S. (1968). *Kılıçoyunu Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

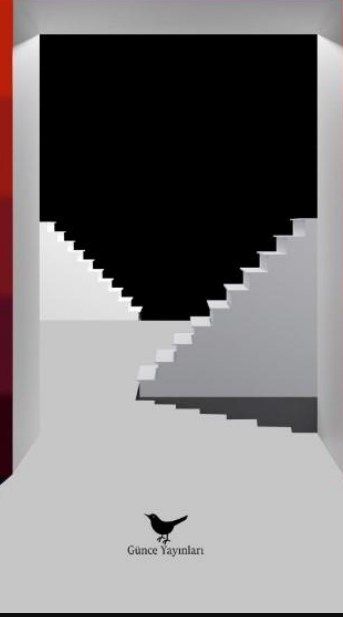
27 MAYIS DARBESİ'NİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

DR. FERHAT ÇETİNKAYA

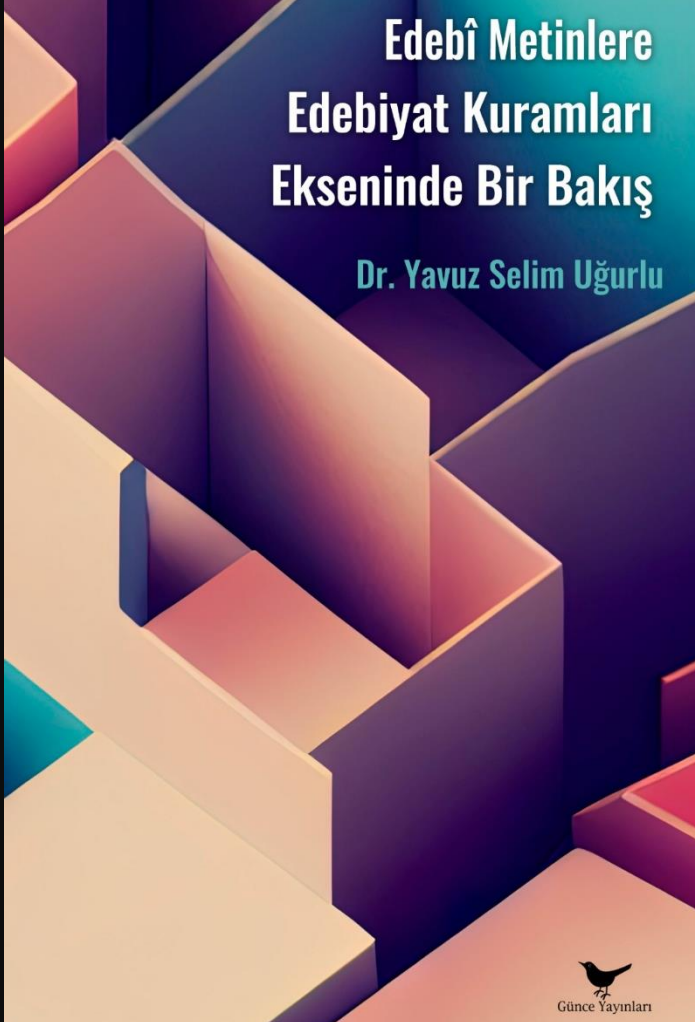
Türk Romanında Arzunun Görüngüleri

Ömriye Bayrak

Edebî Metinlere Edebiyat Kuramları Ekseninde Bir Bakış

Dr. Yavuz Selim Uğurlu

Ertuğrul Gazi Derhem

Türk Romanında Narsisizm

